

ocell camallarg petit, hi ha la *chorla* [1734], espècie de ganga, camallarg gran: i amb aquest van no sols el nostre *xurla* sinó l'it. *chiurlo*, *ciurletto*, *otto*, napol. *ciurla* (i altres del S., MLWagner, *ARom.* xv, 238) i del NE. (*čurlui* a Servigliano); bc. *txurlita*, amb variant biscaina *kurlita* i altres de basques com *kurlinta*, *-inka* (veg. Schuchardt, *BhZRPb.* vi, 39), o bisc. *txurlunkoi* (id. id., 61); i un antic tipus sard *TSUR-L* (> campid. *zur(ru)liu*, *ziriolu*, logud. *tiriolu*), MLWagner (*ASNSL* cxxxiv, 312).

D'altra banda, de tot això són inseparables els del tipus *xurr*-. Aquí tenim en primer lloc: «*xurra*: nom d'un ocell», *D*Ag.; aquest és més gran, 30 cm., semblant a una ganga, vermellós al dors i negre al ventre, *Pterocles orientalis* (Fabra, Sallent, 100, Maluquer, 195): és ocell de les planes; i, encara que, almenys la variant *arenarius*, abundi a les costes d'Àfrica i Andalusia (Sallent), Maluquer diu que és sedentari i es troba a les planes de Lleida; però també ha de ser del nostre Migjorn, perquè a Teulada, a propòsit de la *Fonteta de las túres*, el qualificaren de nom d'una au (que vaig entendre com un moixó, no sé si exactament), 1963.

Ara bé, aquesta forma la tenim també amb gran extensió romànica com a nom ornitològic: aran. *šurĕta* nom d'un ocell (Baix Aran, 1925, *PVAranGc.*, s. v.), Luixon *tchourreta* «troglodite» (*RLR* XLVI, 373), Saint Gaudens «*chourro*: troglodite» (Dupleich); i a les Landes concorren, com a síndonims, les variants radicals *-rr-* i *-rl-*: *txŕlŕa* i *txŕŕa* en el mapa 'alouette' (de l'Atlas de Millardet, p. 138); altrament també *churreta* designa un ocell a Xile, i n'hi ha formes amb *-rr-* en sard i en basc. També ha de ser un ocell, per la mena juveneta i saltironant de la noia que li compara, el **xurrumeu* o *xorr-* de Ruyra: «Ella baixava saltironant com un *xorrumeu*, se m'acostava ---» (no recollit pels lèxics: *Jacobé = Pinya d. R.* I, 152).

La forma del radical varia un poc més, però continua havent-hi afinitat ornitològica i, fonèticament, paral·lisme clar. Si el *xorlit* és *xarla* segons Altea, del *xarlot* ens donen concretes notícies Fabra i Sallent (*BDC* x, 99), identificant-lo amb el *charadrius oedicnemus*, com féu ja Lab. amb el «*xorlito*»; encara hi ha més variació vocàlica: *xirlot* és la daurada (Fabra), que Sallent dona en la forma menorquina *xillot* com a nom del *pluvialis varius*; ell mateix dona *xirlo* per a l'Alauda arvensis L., i segons Maluquer el llatí 'Emberiza *ciulus*' és el nom científic d'un ocell semblant al cruixidell, o sigui la *xurla* de Labèrnia.

Maluquer cita de S. Martí Rusca, com a nom del *Charadrius morinellus*, cast. *chorlito carambolo*, que ell identifica amb el *corriol pit-roig* («*Eudromias*» també caràtrida, p. 213). En efecte, el nom corrent de tot aquest grup d'ocells en el Princ. és *corriol* (cf. els sards *ziriolu*, *tiriolu*, supra). I també aquesta variant d'arrel és d'origen onomatopèic, car si bé aquí no s'arriba a *č*, és tractaria d'un so de *č* palatal, i a aquesta consonant li segueixen els sons de *i* i de *l*, com en *xorlit*; en efecte aquí és on vénen el nom francès del *chorlito* o *corriol*, a saber *courlieu* i *courlis* («genre d'oi-

seaux échassiers», camallargs); amb això van aquells noms italians del tipus *chiurlo* (*či = č*), els bascos del grup *kurlita/txurlita*, *kurlinka* etc.; *AlcM* junt amb la *xurla* posa *curlera* i *curlita*. I també degué haver-hi varietat en *č* palatal: *torlit* registrat per Sallent, Fabra i Maluquer, aquests dos preferint el nom científic *Burbinus oedicnemus*, Sallent atenint-se a la nomenclatura *Oedicnemus crepitans*: es tracta d'un ocell de les planes, que Maluquer descriu junt amb la *xurra* (p. 193); i recordem que per a Lab. l'*oedicnemus* era la caràtrida que ell anomena *xorlito*.

És sabut que molts d'aquests ocells fan a l'home l'efecte d'éssers estúpids o atabalats: cast. *cajeza de chorlito*; *alcaraván zancudo: para otros, consejo, para ti ninguno*; cat. *atordit, atxullat, esxurlat* etc. A Mall. tenim *xorrec* ocell d'ulls vermellós (en el Sud: als Llombards), ço que ens recorda el *xarlot d'ulls grocs* altre nom del *torlit* *Oedicnemus crepitans*, segons Sallent. Però al costat d'això hi ha l'adjectiu mallorquí *xòrrega*, terme depreciatiu, quasi insultant, allí generalment conegut i ja antic: «Surt, morros d'àneda, / dents d'os de bístia, / seyetes d'àncora, / coll de pinsà / --- / Surt, xusca escòria, / hermosa... estàtua, / qu'aquesta *xòrrega* / et vol robar», GRoca Seguí (1742-1813, *JMBover, BiEscrBal.* II, 274.34.3). No és, doncs, cap terme local (*AlcM*, «bàmbol» com a propi de Mancor), car també el recull ja el *DFgra.*, i amb amplitud de definicions: «*xòrrega* adj. paupa: tardà; no bo a res: *ablanda-brevas*; / bístia magra: *carcamal*; cavall dolent y magre: *matabón*»; recordem el cas de *mòpia*, *miloca* etc.

Anàlogament hem de relacionar amb el català *xorlit* i el castellà *chorlito*, el mot del Mataranya «*xorlo*: mal vestiit» (Pena-roja, *BDC* ix, 72): sentint *xorlito* com una mena de diminutiu, en extraure'n *xorlo* a manera d'augmentatiu-pejoratiu, resulta *xorlo* per a l'home d'aspecte deixat. I notant la varietat d'accs. pejoratives que suposa ja això, i els diversos sentits que distingeix el *DFgra.*, potser tenim dret a incloure ací *xurra* «galvana» que recull Porcioles a la V. d'Àger, p. 40, car si bé en recollir-ho el *D*Ag. a Lleida amb el mateix sentit («nyonya, mandra en les hores de més calor de l'estiu») ho fa ab la forma *xorra*, i ja hem vist que en el nom d'ocell alternen les formes *chorl-* i *chur-*, *xorre-* i *xurr-*.

DERIV.: *Atxullat, esxurlat, xurlic*, i altres supra. I cf. *SÓL-LERA*, especialment per *xurlat*.

XURMA, 'conjunt de galiots', d'on 'gent baixa i menyspreable': pres de l'it. *ciurma*, forma dialectal que en el Nord d'Itàlia havia pres el ll. vg. *CLUSMA, contracció del gr. *κέλευσμα* 'cant rítmic del còmit, o del primer remitger, per dirigir el moviment dels remes', pròpiament 'ordre, comandament' (derivat de *κελεύω* 'jo ordeno'). □ 1.ª doc.: c. 1330, Muntaner.

«--- Vengren --- vint-e-cinc galees --- per combatre nós a Gallípol, sabent que la companya nos era lluny, e --- preseren terra tots ensems; e hagueren molt sàviament ordonades llurs batalles, que de cascuna galea exia una senyera, ab la meitat de la *xurma*; e --- pen-